

УДК 378.147.811.111

О.Е. Можаровська, Вінниця, Україна / O. Mozharovskaya, Vinnytsia, Ukraine
e-mail: mozharovskaya1968@gmail.com**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У КОЛЕДЖАХ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ**

Анотація. Стаття присвячена опису основних етапів перевірки ефективності педагогічних умов формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх фахівців у коледжах технічного профілю. Розглядаються основні положення методики експериментального дослідження формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх фахівців технічного профілю. Представлені особливості організації та результати проведеного педагогічного експерименту. У статті розкривається сутність понять комунікація та спілкування, комунікативні потреби. Представлено аналіз можливостей використання професійно-орієнтованого підходу в іншомовній підготовці. Акцентується увага на лінгвістичній специфікації іноземної мови для спеціальних цілей (*English for Specific Purpose*), а також необхідності створення фахових підручників з іноземної мови. Досліджується ефективність запропонованої методики формування іншомовних знань і вмінь майбутніх фахівців у коледжах технічного профілю. Надано опис результатів експериментального дослідження сформованості компонентів готовності (мотиваційного, змістового, операційного, комунікативного) до професійно орієнтованого спілкування майбутніх фахівців технічного спеціальності. Визначені рівні сформованості готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування. Описана схема оцінювання отриманих результатів. Підкреслюється, що організація навчального процесу повинна включати в себе впровадження інноваційних технологій навчання.

Ключові слова: готовність, експеримент, етап, іншомовне спілкування, коледжі технічного профілю, майбутні фахівці, професійно орієнтоване, формування.

Experimental verification of the formation of readiness to professionally oriented foreign language communication of the future specialists in technical profile colleges

Annotation. The article describes the main stages of testing the effectiveness of pedagogical conditions of formation of readiness to professionally oriented foreign language communication for future specialists in colleges of technical profile. The basic methods of experimental research of formation of readiness to professionally oriented foreign language communication for future specialists of technical profile are discussed. The peculiarities of the organization and the results of the pedagogical experiment are presented. The article elaborates on the concepts of communication and communication requirements. The analysis of possibilities of using professionally-oriented approach in language training is presented. The focus is on linguistic specifications of a foreign language for special purposes (*English for Specific Purpose*), as well as the need to create specialized textbooks of foreign languages. We investigate the effectiveness of the proposed methodology of formation of foreign language knowledge and skills of future professionals in colleges of technical profile. The experimental results of the development of the components of readiness (motivational, substantive, operational, communicative) to professionally oriented communication of future specialists of technical specialties are described. The levels of formation of readiness for professionally oriented foreign language communication are defined. The scheme assessment of the results is described. It is emphasized that the organization of educational process should include the introduction of innovative learning technologies.

Key words: readiness, experiment, stage, foreign language communication, colleges of technical profile, future specialists, professionally-oriented, the formation.

Розвиток глобальних зв'язків на ринках праці, виробництва і науки, інтеграція України у світове співтовариство і прагнення до рівноправного і конкурентоспроможного існування в міжнародному економічному й освітньому просторі призвело до зміни соціального замовлення суспільства. Послідовне впровадження Болонського процесу дає значні переваги з точки зору розширення можливостей міжнародного співробітництва в галузі науки і освіти та повноправної участі у міжнародному освітньому просторі, невід'ємною умовою якої є високий рівень освіченості з іноземних мов. Іншомовна освіта має забезпечити активне володіння майбутніми фахівцями, зокрема, фахівцями технічного профілю іноземною мовою як засобом спілкування під час виконання професійних обов'язків. Саме тому організація навчального процесу повинна включати в себе впровадження

інноваційних технологій навчання, серед яких: інтерактивні технології групової діяльності, веб-технології, технології моделювання професійних ситуацій, тренінгові методи, розробка тестів тощо.

Аналіз наукової літератури показав, що проблему іншомовної підготовки у професійній освіті вивчали В. Бекреньова, Л. Біркун, Л. Гайдукова, С. Гапонова, С. Ніколаєва, Л. Пуховська, С. Радецька, Т. Серова, С. К. Фоломкіна. Мотивацію вивчення іноземної мови розкривають у своїх працях І. Бім, І. Зимняя, Г. Рогова, С. Шубін.

Мета статті – окреслити основні етапи й особливості експериментальної перевірки педагогічних умов формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх фахівців у коледжах технічного профілю.

Наукова новизна дисертаційного дослідження обумовлена авторським підходом до проблеми

експериментальної перевірки педагогічних умов формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх фахівців у коледжах технічного профілю.

Потреба в спілкуванні відноситься до числа базових потреб людини. Ми поділяємо думку Б. Паригіна, що спілкування являє собою складний і багатогранний процес взаємодії і взаємовпливу людей один на одного. Необхідно відрізнити комунікацію від спілкування комунікації. Змістом комунікації є обмін інформацією. Якщо розглядати спілкування як інформаційний процес, то воно формально нічим не відрізняється від процесу комунікації. Основною метою комунікаційного процесу-забезпечення розуміння інформації є повідомлення.

У нефілологічному навчальному закладі мета іншомовної підготовки визначається як «... формування необхідної комунікативної спроможності в сферах професійного та ситуативного спілкування в усній і письмовій формі» [4, с. 23]. Державний освітній стандарт вищої професійної освіти та Програма з англійської мови для професійного спілкування вимагають спрямованості навчання на реалізацію завдань перспективної діяльності випускників, обумовлює пріоритет професійно-орієнтованого підходу до навчання студентів нефілологічних спеціальностей іноземним мовам.

Беручи до уваги характер навчання іноземним мовам, визначимо професійно-орієнтований підхід як модифікацію комунікативно-діяльнісного підходу в умовах іншомовної підготовки. Чільним принципом комунікативно-діяльнісного підходу в навчанні іноземним мовам є врахування перспективних потреб комунікативної професійної діяльності студентів. Комунікативні потреби можна розглядати як соціальну категорію, яка характеризується соціально зумовленою динамікою.

Лінгвістичну специфіку іноземної мови для спеціальних цілей (English for Specific Purpose) Н. Widdowson підсумував таким чином: «... опис певної сфери мови і потім використання цього опису як специфікації курсу для забезпечення тих, кого навчають» [7, с. 10]. Виникає необхідність створення фахових підручників з іноземної мови (для майбутніх інженерів, медиків, економістів), які містять багато спеціалізованої лексики. Окреслюється двоетапний підхід до іншомовного навчання: загальна іноземна (General Foreign Language) та спеціалізована іноземна мова (Foreign Language for Professional Purpose).

Координація навчання іноземної мови з навчанням профілюючих дисциплін всебічно розроблялася Г. Париковою [3] і О. Тарнопольским [5] які виключали можливість вивчення спеціального матеріалу іноземною мовою до того, як студенти вивчать зміст профілюючих дисциплін.

Ми вважаємо, що вид навчально-мовленнєвої діяльності, засоби, прийоми і форми навчання усної взаємодії в проблемній мовленнєвій ситуації залежить від завдань кожного етапу навчання. У практиці іншомовної професійної усно мовленнєвої підготовки використовують інтерв'ювання, інсценування, дискусію, диспут, інтерактивні методи – кейс технології, веб-квести, метод проектів, імітаційно-моделюючу рольову і навчальну гру. При цьому « ... методи активного навчання в переважній більшості випадків розробляються і використовуються на емпіричній основі, виходячи з досвіду і здорового глузду викладача, а також наявних зразків» [1, с. 7].

Для перевірки гіпотези дослідження на основі реалізації педагогічних умов було проведено педагогічний експеримент з подальшим оцінюванням й аналізом його результатів. С. Гончаренко педагогічним експериментом називає «спеціальне внесення в педагогічний процес принципово важливих змін відповідно до завдань дослідження й гіпотези» [2, с. 175].

Педагогічно-експериментальне дослідження відбувалось протягом 2013-2016 років у навчальних закладах технічного профілю, зокрема у Вінницькому технічному коледжі, Барському коледжі транспорту та будівництва НТУ, Київському технікумі електронних приладів. Відповідно до предмету, мети, завдань дослідження і гіпотези, експериментальна робота передбачала три етапи: *перший* (2013-2014 рр.) – *підготовчий (констатуючий)*; *другий* (2014-2015 рр.) – *основний (дослідно-експериментальний)*; *третій* (2015-2016 рр.) – *підсумковий*.

На різних етапах до експериментальної роботи було залучено 529 студентів, 13 викладачів і 80 працюючих фахівців.

На *підготовчому (констатуючому)* етапі проводилось вивчення стану розробленості проблеми формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх фахівців у коледжах технічного профілю, проаналізовано спеціальну літературу з даної проблеми (філософську, психолого-педагогічну, наукову, навчально-методичну), зроблено відбір дидактичного матеріалу, визначені завдання, підготовлені тести для визначення рівнів сформованої готовності. Було визначено предмет і об'єкт дослідження, конкретизовано завдання дослідження, сформульовано гіпотезу. Цілі етапу: 1) визначити критерії й показники, які характеризують рівень сформованості готовності до іншомовного спілкування; 2) розробити методику реалізації педагогічних умов формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування. На даному етапі ми використовували наступні методи: аналіз публікацій у фахових виданнях та матеріалів мережі Інтернет; анкетування (студентів,

викладачів, фахівців), індивідуальні бесіди з викладачами і студентами; спостереження та оцінювання рівня сформованості, аналіз продуктів діяльності студентів (переклад текстів, виконання мовних і граматичних завдань), контент-аналіз; тестування; статистичні методи первинної обробки результатів експерименту.

У результаті вивчення теоретичного стану досліджуваної проблеми ми дійшли до висновку: питання формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування (ПОІС) майбутніх фахівців у коледжах технічного профілю висвітлено недостатньо.

Завданням **основного (дослідно-експериментального)** етапу було: 1) експериментально оцінити вплив педагогічних умов на формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування фахівців технічного профілю; 2) експериментально перевірити методику оцінювання рівня сформованості. Методами етапу були: формувальний експеримент; методи математичної статистики опрацювання результатів педагогічного експерименту.

Підсумковий етап мав за мету: проведення теоретичного аналізу одержаних експериментальних даних, їх інтерпретація; розробку методичних рекомендацій щодо формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх фахівців технічного профілю і впровадження їх у практику; оформлення результатів дослідження; 4) визначення практичної значущості дослідження і впровадження результатів у практику роботи технічних коледжів. Було використано ми використовували методи: теоретичного аналізу та синтезу; класифікація; систематизація, порівняння, моделювання, узагальнення; методи математичної статистики.

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Вінницького технічного коледжу. Досліджування велись у експериментальних і контрольних групах одного року навчання. Групи було вирівняно за середнім балом успішності. Експериментальні групи були об'єднані згідно спорідненості спеціальних дисциплін і складалися зі студентів груп: ЗЕА2 (27 осіб) – спеціальності «Обслуговування і ремонт електроустаткування автомобілів і тракторів» і ЗОП (32 особи) – спеціальності «Організація перевезень та управління на автотранспорті» – перша експериментальна група (ЕГ 1) та ЗОК1 (27 осіб) – спеціальності «Обслуговування комп'ютерних систем і мереж» і ЗРТ1 (25 осіб) – спеціальності «Конструювання, виробництво та технічне обслуговування радіотехнічних пристроїв» – друга експериментальна група (ЕГ 2), що в сукупності склало 111 студентів. Контрольні групи склалися зі студентів груп ЗЕА1 (29 осіб) – спеціальності «Обслуговування і ремонт електроустаткування автомобілів і тракторів» –

перша контрольна група (КГ 1) та ЗОК2 (28 осіб) – спеціальності «Обслуговування комп'ютерних систем і мереж» і ЗРТ2 (26 осіб) – спеціальності «Конструювання, виробництво та технічне обслуговування радіотехнічних пристроїв» – друга контрольна група (КГ 2), що в сукупності склало 83 студента. Слід зазначити, що для забезпечення об'єктивності експерименту комплектування експериментальної і контрольної груп було довірливим, експеримент проводився за звичайних умов навчально-виховного процесу, у всіх групах використовувалася єдина методика діагностики рівня сформованості готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування.

Перед початком роботи в експериментальних групах нами були визначені рівні сформованості готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування за допомогою розробленої нами діагностичної методики. Оцінювання одержаних результатів проводилася за схемою: кількісні показники за кожною із застосованих методик відповідали трьом рівням сформованості готовності до ПОІС і трансформувалися в такі показники: 1 бал – низький рівень сформованості; 2 бали – середній рівень сформованості; 3 бали – високий рівень сформованості готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування. Беручи до уваги рівну значущість усіх трьох критеріїв для оцінювання рівня сформованості, ми вираховували середній бал і отримали підсумковий результат на основі середнього значення кількісних показників.

На підсумковому етапі ми проводили експериментальну перевірку концептуальних положень із урахуванням об'єкта, предмета дослідження і робочої гіпотези. У зв'язку з цим було проаналізовано впровадження у навчальний процес методики формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування.

Ефективність запропонованої методики формування знань і вмінь перевірялась анкетуванням, спостереженнями за самостійною роботою студентів. Проведення перевірочних контрольних робіт, розв'язання тестових завдань, складання заліків ті іспитів дало змогу перевірити заявлену гіпотезу та виявити результати формувального етапу експериментальної роботи. Для порівняльного аналізу одержаних результатів усі види робіт виконувалися студентами тих груп, де проводився формувальний експеримент – 111 осіб і контрольними групами – 83 особи, у яких навчання проводилось традиційно. Було проведено аналіз рівнів сформованості компонентів готовності (мотиваційного, змістового, операційного, комунікативного) студентів технічних спеціальностей Вінницького технічного коледжу.

У таблиці 1 наведено результати визначення рівнів сформованості компонентів готовності до

професійно орієнтованого іншомовного спілкування в експериментальних і контрольних групах.

Таблиця 1

Зведена таблиця рівнів сформованості компонентів готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх фахівців технічних спеціальностей

Компонент	Рівень	Група							
		ЕГ 1		ЕГ 2		КГ 1		КГ 2	
		осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Мотиваційний	Високий	50	84,7	45	86,5	2	6,9	5	9,2
	Середній	8	13,5	5	9,6	18	62	45	83,3
	Низький	1	1,7	2	3,8	9	31	4	7,4
Змістовий	Високий	13	22	12	23	6	20,7	5	9,25
	Середній	31	52,5	28	54	11	38	26	48
	Низький	15	25,4	12	23	12	41,3	23	42,6
Операційний	Високий	15	25,4	13	25	6	10,3	5	9,25
	Середній	34	57,6	32	61,5	12	62	25	46,3
	Низький	10	17	7	13,4	11	27,5	24	44,4
Комунікативний	Високий	15	25,4	14	27	5	17,2	5	9,25
	Середній	34	57,6	33	63,4	12	41,3	27	50
	Низький	10	17	5	9,6	12	41,3	22	40,7

Отже, зведена таблиця свідчить про високі рівні сформованості виокремлених нами компонентів готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування в експериментальних групах.

Для перевірки критеріїв готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування ми виділили рівні сформованості (високий, середній, низький) – якісний показник, визначений середній бал (значення) – кількісний показник сформованості.

Достовірність результатів дослідно-експериментальної роботи була перевірена нами за допомогою математичних методів статистичної обробки експериментальних даних.

Таким чином, аналіз наслідків експерименту переконливо дозволяє стверджувати, що спеціальна методика формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх фахівців технічного профілю, яка передбачає застосування інноваційних технологій навчання, створює сприятливі умови для ефективного розвитку навичок і умінь, що підтверджується результатами математичної і статистичної обробки даних. Перспективним напрямом вважаємо подальшу розробку методичних рекомендацій щодо організації формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх фахівців у коледжах технічного профілю.

Література:

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход : [метод. пособ.] / Андрей Александрович Вербицкий. – М. : Высш. шк., 1991. – 207 с. : ил.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
3. Парикова Г. В. Исследование возможностей повышения эффективности процесса обучения иностранным языкам в неязыковом вузе / Г. В. Парикова. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1972. – 44 с.
4. Програма по англійському мові для професійного спілкування = English for Specific Purposes (ESP) National Curriculum for Universities / [кол. авторів : Г. Е. Бакаева, О. А. Борисенко, И. И. Зуенок и др.]. – К. : Ленвиг, 2005. – 119 с.
5. Тарнопольский О. Б. Методика обучения английскому языку для делового общения : учеб. пособ. / О. Б. Тарнопольский, С. П. Кожушко. – К. : Ленвиг, 2004. – 192 с.
6. Widdowson H. G. Communication and Community. The Pragmatics of ESP / H. G. Widdowson // English for Specific Purposes. – 1998. – No. 17 / 1. – P. 3 – 14.